

2,6-Динітроаніліни: синтез, гербіцидні й антипротозойні властивості

В.М. Брицун^{1*}, А.І. Ємець², М.О. Лозинський¹, Я.Б. Блюм²

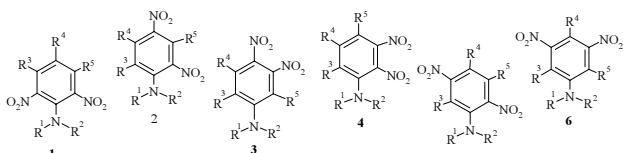
¹ Інститут органічної хімії НАН України
вул. Мурманська, 5, 02094, Київ

² Інститут харчової біотехнології та геноміки НАН України
вул. Осиповського, 2а, 04123, Київ

Резюме. Розглянуто і систематизовано методи синтезу 2,6-динітроанілінів. Показано, що серед 2,6-динітроанілінів знайдено ефективні гербіциди й антипротозойні засоби. Обговорено питання механізму їх дії, прояву активності, метаболізму і методів визначення в навколишньому середовищі. Встановлено, що основним недоліком 2,6-динітроанілінів є цитотоксичність, яка може бути зменшена до задовільних параметрів модифікацією замісників в аміногрупі та положенні 4. З'ясовано, що дослідження проблем підвищення гербіцидної й антипротозойної активності та зменшення цитотоксичності динітроанілінів й досі залишаються актуальними.

Ключові слова: 2,6-динітроаніліни, синтез, гербіциди, фітотоксичність, антипротозойна активність.

Динітроаніліни — органічні сполуки, які характеризуються наявністю двох нітро- і однієї аміногрупи в бензольному кільці. На сьогодні відомо шість груп ізомерних динітроанілінів:

$R^1, R^2 = H, \text{Alk}, \text{Ar}, \text{Het}$; $R^3, R^4, R^5 = H, \text{Alk}, \text{Ar}, \text{Het}, \text{Hal}, \text{SO}_2\text{Alk}, \text{CF}_3, \text{CN}$

Найпростіші представники цього класу ($R^1=R^2=R^3=R^4=R^5=H$) були отримані наприкінці XIX — на початку XX ст. [1, 2], а синтез їх функціональних похідних продовжується й донині [3, 4].

Такий послідовний інтерес дослідників до цього класу сполук пояснюється як доступністю вихідних реагентів і відносною невисокою вартістю динітроанілінів, так і рядом притаманних їм цінних властивостей. Похідні динітроанілінів

широко використовуються як пестициди [5-9] і проміжні продукти для виробництва барвників [10] та вибухових речовин [11].

Пестицидні властивості виявлено у сполук цього класу в 60-х рр. XX ст. [12]. Учені встановили, що динітроаніліни проявляють широкий спектр пестицидної активності, а саме: гербіцидну, фунгіцидну, акарицидну, інсектицидну й зооцидну [5-9]. Найкращі гербіцидні властивості продемонстрували похідні 4-трифторметил-2,6-динітроаніліну, який уперше синтезовано Л.М. Ягупольським із співр. в 1955 р. [13]. За 50 років було отримано і протестовано на різноманітну біологічну активність значну кількість динітроанілінів. Проте в сучасній літературі відсутні оглядові статті, в яких би обговорювались та узагальнювались методи синтезу і біологічна активність заміщених динітроанілінів.

Певним чином ці питання висвітлено в монографіях [5-9, 14] та оглядах [15-18]. Однак інформація щодо методів синтезу і біологічної активності динітроанілінів у роботах [5-9, 15, 17, 18] наведена фрагментарно і є застарілою, а

* Corresponding author.

Tel.: +38068-7104725; fax: +38044-5732643

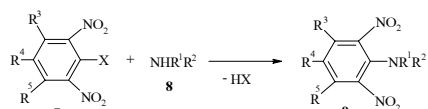
E-mail address: bvn1967@rambler.ru

дані про механізми дії цих пестицидів фактично відсутні. Монографія [14], присвячена хімії нітрогруп, має теоретичний характер, а огляд [16] містить лише дані про активність динітроанілінів відносно збудників деяких протозойних інфекцій. За останні 10 років з'явилося чимало нових публікацій, у яких обговорюються як методи отримання, так і пестицидні й антипротозойні властивості динітроанілінів.

Таким чином, на сьогодні в науковій літературі немає оглядових робіт, у яких цілісно висвітлювалися б усі корисні властивості динітроанілінів і проблеми, пов'язані з їх виробництвом та використанням. У цьому огляді ми спробували зібрати, систематизувати й узагальнити інформацію, що стосується методів синтезу і гербіцидної та антипротозойної активності динітроанілінів, а також їх метаболізму та ідентифікації продуктів зазначених перетворень у навколишньому середовищі. У зв'язку з тим, що пестицидну дію проявляють, як правило, похідні 2,6-динітроанілінів **1**, у нашому огляді розглянуто насамперед сполуки саме такої структури.

Методи синтезу 2,6-динітроанілінів. 2,6-Динітроаніліни отримують реакцією нуклеофільного заміщення в активованому ароматичному ядрі полінітроаренів. Як субстрати для препаративних цілей можуть використовуватися галоген- чи алкокси(арокси)динітроарени, а в деяких випадках — тринітробензоли. Слід зазначити, що всі методики синтезу динітроанілінів, які є компонентами комерційних гербіцидів, захищені патентами. Перелік значної кількості патентів з отримання динітроанілінів наведено в роботах [5, 7, 12, 15, 17].

1. Нуклеофільне заміщення галогену або алкокси(арокси)групи в динітроаренах. Цей метод відкрили ще наприкінці XIX — на початку XX ст. [1, 2]. Він є найкращим як з точки зору доступності вихідних сполук, так і за технологічністю та виходами цільових продуктів (до 91 %):

$\text{R}^1, \text{R}^2 = \text{H}, \text{Ar}, \text{Alk}, \text{Het}; \text{R}^3, \text{R}^5 = \text{H}, \text{Ar}, \text{Alk}, \text{Het}, \text{R}^4 = \text{H}, \text{SO}_2\text{Alk},$

$\text{CF}_3, \text{CN}; \text{X} = \text{F}, \text{Cl}, \text{Br}, \text{I}$

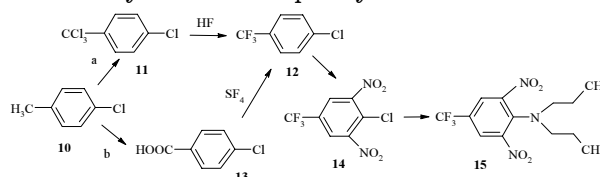
Зазвичай ця реакція перебігає за механізмом $\text{S}_{\text{N}}2_{\text{аромат}}$ [19]. Для зв'язування галогенвод-

ню використовують або надлишок аміну **8** [2], або основу (як органічну, наприклад Et_3N [20], так і неорганічну — NaOH , KOH , AcONa , CaCO_3 [21], NaN [22]).

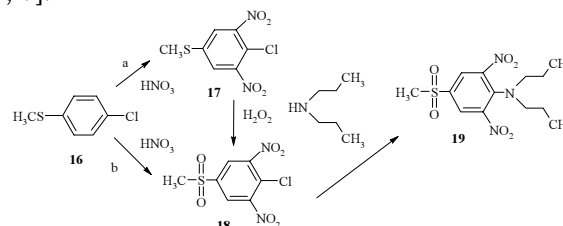
Цей метод має загальний характер, тому за ним і синтезовано більшість динітроанілінів, описаних у літературі. В залежності від нуклеофільності реагенту конденсацію здійснюють як у м'яких, так і в досить жорстких умовах. Варто підкреслити, що висока селективність реакції досягається лише у випадку узгодженої орієнтації нітрогруп у фенільному кільці — а саме у випадку 1-галогенпохідних 2,6- і 2,4-динітробензолів. Наявність ще й інших електроноакцепторних замісників (SO_2Alk , CF_3 , CN) у положенні 4 ароматичного кільця 2,6-динітрогалогенбензолів прискорює перебіг реакції. Якщо ж орієнтація цих замісників є неузгодженою, то взаємодія відбувається невибірково, з утворенням суміші трьох продуктів [23, 24].

Найкращими нуклеофугами є галогени (особливо фтор), тоді як алкокси(арилокси)групи відщеплюються в більш жорстких умовах [14, 25]. Однак для багатотонажного виробництва динітроанілінів за цим методом зазвичай використовують динітрохлорбензоли, що пояснюється їх доступністю, достатньою реакційною здатністю і невисокою вартістю.

У промисловому синтезі [5, 7] найбільш уживаного гербіциду — трифлураліну **15** — застосовують два методи — **a**, **b**, у яких вихідною сполукою є 4-хлортолуол **10**:

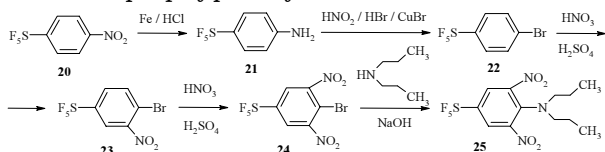

Другий за значенням гербіцид цього класу — нітралін **19** — у промисловості одержують із 4-метилтіохлорбензолу **16** за такою схемою [5, 7]:

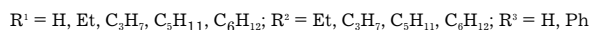
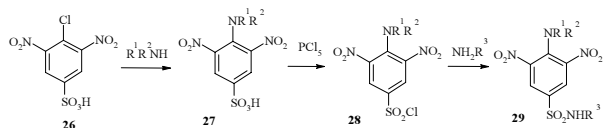

У зв'язку з високою гербіцидною дією і доступністю 2,6-динітроанілінів спроби отримати нові, ще ефективніші препарати цього кла-

су робляться й донині. Нещодавно повідомлялося [3] про синтез пентафторсульфанільного аналога трифлураліну **25**:

З метою пошуку нових антипротозойних препаратів синтезовано ряд нових 2,6-динітроанілінів **29** [4]. Як вихідну сполуку використано 3,5-динітро-4-хлорбензолсульфоокислоту **26**, яка при дії надлишку аміну перетворюється на 4-аміно-3,5-динітробензолсульфоокислоту **27**. Продуктом реакції останньої з хлоридом фосфору (V) є 4-аміно-3,5-динітробензолсульфофторид **28**, який під час обробки амінами трансформується в 4-аміно-3,5-динітробензолсульфонаміди **29**:

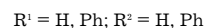
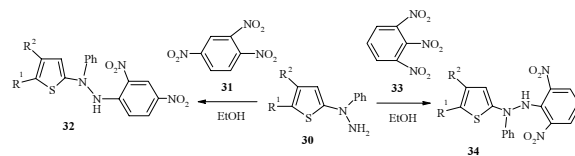
У роботі [26] відзначається, що за промислового виробництва динітроанілінів можливе утворення побічних продуктів — канцерогенних N-нітросоамінів. Тому для зменшення концентрації N-нітросоамінів у комерційних гербіцидних препаратах розроблено вдосконалені методи їх синтезу [27-30]. Так, у патентах [27, 28] рекомендується до вихідного 4-трифторметил-2,6-динітрохлорбензолу додавати невелику кількість сечовини, тиосечовини або сульфамінової кислоти (ці сполуки здатні зв'язувати азотисту кислоту, пригнічуючи тим самим процес утворення N-нітросоамінів). Для знешкодження домішок N-нітросоамінів пропонується обробка трифлураліну ацетилхлоридом [29] або перегрітим водяним паром за 120 °C [30]. Використання цих методів дає змогу знизити кількість N-нітросоамінів у препаратах динітроанілінів у 10-20 разів.

2. Нуклеофільне заміщення нітрогрупи і водню в полінітробензолах. Відомо [23, 25], що в полінітробензолах нітрогрупа в процесі дії нуклеофілів заміщується значно легше й швидше, ніж галогени чи алкокси(арокси)група. Але на практиці цей метод використовується лише інколи у зв'язку з певною трудностю синтезу, нестійкістю і вибухонебезпечністю тринітро-

бензолів. Слід зазначити, що динітроаніліни також є легкозаймистими речовинами, а в деяких випадках їх горіння може переходити в детонацію [11]. Тому для зменшення пожежо- і вибухонебезпечності комерційних гербіцидів динітроаніліни зазвичай використовують у вигляді сумішей з інертними наповнювачами [5, 6].

Як вихідні реагенти для синтезу динітроанілінів застосовують лише тринітробензоли з узгодженою орієнтацією нітрогруп, а саме: 1,2,4-тринітробензол **31** і 1,2,3-тринітробензол **33**. 1,3,5-Тринітробензол у реакціях із NH-нуклеофілами утворює стабільні аніонні σ -комплекси, тому умови для вибіркового заміщення нітрогрупи NH-нуклеофілами знайдено лише недавно [31]. У цілому цей підхід значно обмежує кількість продуктів, які можна за ним синтезувати, тому він придатний лише в деяких випадках [31-34].

У роботі [32] показано, що 4-R²-5-R¹-2-(N-фенілгідазино)тіазол **30** реагує з 1,2,3- та 1,2,4-тринітробензолом в етанолі з утворенням 2-[N'-динітрофеніл)-N-фенілгідазино]-4-R²-5-R¹-тіазолів **32** і **34**, виходу яких становлять 44-70 %:

На жаль, гербіцидну дію сполук **32** і **34** авторами цієї роботи не досліджено.

Динітроаніліни також можуть бути синтезовані безпосереднім амінуванням динітробензолів, яке відбувається в присутності окислювача (перманганату чи дихромату калію) в рідкому аміаку [35, 36]. Але цей спосіб має лише теоретичну цінність. Таким чином, найдоступнішими із структур **1-6** є динітроаніліни **1** і **2**, тоді як синтез і виділення в індивідуальному стані сполук **3-6** потребують технологічно більш складних методів.

Гербіцидні властивості 2,6-динітроанілінів. Як уже відзначалося, з усіх груп динітроанілінів **1-6** найвищу гербіцидну дію проявляють похідні 2,6-динітроанілінів (структура **1**). Вони характеризуються широким спектром використання й застосовуються в сільському господарстві багатьох країн для обробки посі-

Характеристики 2,6-динітроанілінів, що використовуються як гербіциди (за даними [5, 7])

Хімічна назва	Назва препарату	T _{пл} , °C	Розчинність у воді, мг/л	ЛД ₅₀ для пацюків, мг/кг	Застосування (норма витрат, кг/га)
2,6-Динітро-N,N-дипропіл-4-(трифторметил)анілін	Трифлуралін, трефлан	48,5-49	0,22	5,0x10 ³	Проти бур'янів у бавовнику, тютюні, моркві, картоплі, перці, арахісі, овочевих культурах (0,5-1,0)
4-Аміноссульфоніл-2,4-динітро-N,N-дипропіл-анілін	Оризалін, диримал	141-142	2,5	1,0x10 ⁴	Для боротьби з бур'янами в сої, рапсі, картоплі, рисі (0,24-4,5)
3,4-Диметил-2,6-динітро-N-(пент-3-іл)анілін	Пенди-металін, стомп	54-58	0,33	5,0x10 ³	Передпосівний і передсходовий гербіцид для боротьби з бур'янами в бавовнику, моркві, перці, картоплі, тютюні, соняшнику (0,6-2,4)
4-Метилсульфоніл-2,6-динітро-N,N-дипропіл-анілін	Нітралін, планавін	151-152	0,6	4,5x10 ³	Для боротьби з бур'янами в бавовнику, поматах, капусті, сої (0,5-1)
N-Етил-N-(2-метилпропен-2-іл)-2,6-динітро-4-(трифторметил)анілін	Етафлуралін, соналан	55-56	0,2	1,0x10 ⁴	Проти бур'янів у бавовнику і сої (0,75-1,25)
2,6-N,N-Діетилдинітро-4-(трифторметил)анілін	Нітрофор	65-66,5	0,4	4,0x10 ³	Проти бур'янів у капусті, поматах, бавовнику (3-6)
3-Аміно-2,6-динітро-4-(трифторметил)-N,N-діетиланілін	Динітрамін, кобекс	98-99	1,0	3,0x10 ³	Передпосівний гербіцид для боротьби з бур'янами в бавовнику, сої, соняшнику, арахісі (0,4-0,8)
N-Пропіл-N-етил-2,6-динітро-4-(трифторметил)анілін	Бенфлуралін, балан	65-66,5	0,1	1,0x10 ⁴	Передпосівний гербіцид проти бур'янів у люцерні, тютюні, арахісі, цикорію, огірках (1-1,5)
2,6-Динітро-N-пропіл-4-(трифторметил)-N-(2-хлоретил)анілін	Флухлоралін, базалін	42-43	1,0	1,55x10 ³	Гербіцид для боротьби з бур'янами в бавовнику, сої, картоплі, соняшнику (0,5-1,5)
2,6-Динітро-N-пропіл-4-(трифторметил)-N-(циклопропілметил)анілін	Профлуралін, прегард	32,1-32,5	0,1	1,0x10 ⁴	Гербіцид для боротьби з бур'янами в бавовнику, сої, соняшнику, перці, помідорах (0,75-1,5)
4-Ізопропіл-2,6-динітро-N,N-дипропіланілін	Ізопропалін, паарлан	Рідина	0,1	5,0x10 ³	Передсходовий гербіцид для боротьби з бур'янами в поматах, перці, картоплі, бобових (1,0-2,0)
N-(2-Бутил)-4-(трет-бутил)-2,6-динітроанілін	Бутралін, амекс	60-61	0,3	1,05x10 ³	Передсходовий гербіцид для боротьби з бур'янами в сої та бавовнику (1,12-3,4)

вів бавовнику, сої, арахісу, картоплі, овочів, цукрового буряку, рису і різних злаків [5-9]. На світовому ринку гербіцидів уже в 1985 р. частка сполук динітроанілінового ряду становила 9,3 % (660 млн доларів США) [6] і продовжує бути високою.

2,6-Динітроаніліни погано розчинні у воді (розчинність 0,1-2,5 мг/л), добре розчинні в більшості органічних розчинників і мають норму використання 0,24-6,0 кг/га (табл. 1). З даних табл. 1 також слідує, що більшість комерційних гербіцидів 2,6-динітроанілінової структури мають у положенні 4 трифторметильну групу, яка, як відомо [37], підвищує ліпофільність молекули.

Найуживанішим і найкраще вивченим гербіцидом цього типу є 2,6-динітро-4-трифторметил-N,N-дипропіланілін **15** (трифлуралін). Ця сполука характеризується високим значенням відношення «гербіцидна ефективність/

собівартість виробництва». Синтез і властивості трифлураліну розглянуто в монографіях [5-9], оглядах [17, 18], статтях [38-40]. Досліджувалися його антибактеріальна [41], цитотоксична [42], антипротозойна [16, 43] і фітотоксична активності. Слід зауважити, що спроби отримати ще більш ефективний гербіцид подібної будови заміною трифторметильної групи на пентафторсульфанільну [3] або трифторметилсульфонільну [37] не дали бажаних наслідків. Так, за результатами вегетаційних дослідів, гербіцидна дія сполуки **25** лише на деяких рослинах (на просі та пирію) приблизно у 2-5 разів вища за активність трефлану (комерційна назва препарату трифлураліну). Але слід зазначити, що відомостей про дію динітроаніліну **25** на рослини в польових умовах і його токсичність для теплокровних (зокрема ЛД₅₀) авторами [3] не наведено.

Як ґрунтові гербіциди запатентовано цілий

ряд 2,6-динітроанілінів, які містять у положенні 4 ароматичного ядра трифторметильну [5-9, 20, 21, 45-52], галоген- [5, 8, 45], алкільну [5, 46], нітрильну [5], алкоксильну [5], сульфідну, сульфонільну й сульфамідну групи [5, 45]. Знайдено, що високу гербіцидну активність проявляють також N,N-діалкіл-2,6-динітро-4-(трифторметил)аніліни, які містять у положенні 3 ароматичного ядра ціан- [5], аміно- [15], азидо- [5, 53], хлор- [5, 46], алкіл- [47] і метокси-групу [5]. Вплив різних замісників у N-атому динітроанілінів на їх гербіцидну дію наведено в огляді [12]. 2,6-Динітроаніліни проявляють також альгіцидну [54], рістрегуляторну [49] та інсектицидну дії [5, 7, 8].

Варто відзначити, що з кількох сотень 2,6-динітроанілінів, запропонованих у патентах як гербіцидні засоби, промислово виробляється менш ніж 20 сполук (табл. 1). Цей факт пояснюється як вартістю і доступністю вихідних речовин, так і ефективністю, подовженим терміном фітотоксичної дії, селективністю та відносно низькою токсичністю комерційних гербіцидів. Для підвищення ефективності гербіцидної дії динітроанілінів запропоновано використовувати їх у сумішах із гербіцидами інших класів [55-66]. При цьому можливе досягнення синергічної взаємодії препаратів і, відповідно, зменшення норми їх витрат.

У патенті [55] описано синергічну суміш 2,6-динітро- і 2,4-динітроанілінів, що проявила високу гербіцидну дію по відношенню до *Echinochloa crus-galli* L., *Amaranthus retroflexus* L., *Sorghum halepense* (L.) Pers. і деяких інших бур'янів при дозі 0,78 кг/га. У патентах [56, 57] повідомляється про синергічні суміші похідних 1,3,5-триазину і трифлураліну, а в роботі [58] — фенілсульфонілсечовин і трефлану. У патенті [59] показано, що суміш (піридилокси)-бензогідроксиматів і пендиметаліну (доза відповідно 0,05 і 0,25 кг/га) на 100 % знищує *Stellaria media* (L.) Vill., *Viola wittrockiana* Gams., *Veronica persica* Poir. та інші бур'яни. Синергістами по відношенню до трифлураліну є також тіокарбамати (ептам, ерадикан) [60, 61], 4-оксо-3-піридинкарбоксаміди [62], карбомоїл-триазолінони [63, 65], похідні гетероарилоксиацетаміду [65] та арилоксифеноксипропіонової кислоти [66].

Іншим ізомерним динітроанілінам також

властива пестицидна активність, але її кількісні параметри дещо менші, ніж у 2,6-динітроанілінів. Так, 2,4-динітро-6-(трифторметил)аніліни **2** характеризуються наявністю акарицидної [5], інсектицидної [5], гербіцидної [5], фунгіцидної [67-69] і родентицидної [70] дії. У патенті [71] запропоновано використовувати 2,4-динітро-6-(трифторметил)аніліни в сумішах із поверхнево-активними речовинами (Tween 20 і Span 80). Такий підхід, на думку авторів патенту, повинен підвищити ефективність гербіцидної дії динітроанілінів.

У цілому слід зазначити, що динітроаніліни **2-6** не використовуються як комерційні гербіциди. Ймовірно, цей факт пояснюється як їх меншою ефективністю в порівнянні з 2,6-динітроанілінами **1**, так і притаманними їм мутагенними властивостями [72].

Механізм гербіцидної дії 2,6-динітроанілінів. Дані численних досліджень указують на те, що сайтом дії динітроанілінових гербіцидів є тубулін — основний білок мікротрубочок будь-якої еукаріотичної клітини [73-79]. Проте особливістю цих сполук є їх висока афінність до тубуліну протозойного і рослинного походження за дуже слабкої взаємодії з тубуліном грибів і тварин, незважаючи на високий рівень гомології амінокислотних послідовностей усіх тубулінів [73, 74, 76]. Зв'язування динітроанілінів із молекулами рослинного тубуліну [80-82] у відповідних сайтах на поверхні його молекули [83, 84] знижує його полімеризаційні властивості, перешкоджає формуванню мікротрубочок і, відповідно, утворенню мітотичного веретена [85-87]. Таким чином, дія динітроанілінів на рослинну клітину може проявлятися в повній втраті мітотичних мікротрубочок не тільки на етапі мітотичного поділу [88], а й у руйнуванні кортикальної сітки мікротрубочок в інтерфазі, що може призводити до проліферативної загибелі чутливих до їх дії клітин [83, 89].

Оскільки спорідненість колхіцину та йому подібних сполук до тубуліну рослин дуже низька, то саме динітроаніліни знайшли широке застосування як сполуки, які ефективно деполімеризують мікротрубочки, чим, власне, і пояснюються їх виключні гербіцидні властивості. Подібно до ефектів колхіцину на тваринних клітинах [76], обробка динітроанілінами

призводить не лише до поліплоїдизації клітин рослин [90-96], а й може спричиняти утворення мікроядер [97]. Показано, що дуже чутливим органом до дії динітроанілінів є корінь інтактних рослин. Зокрема, обробка речовинами цього класу призводить до свелінгових деформацій головного кореня і пригнічення розвитку латеральних корінців [98].

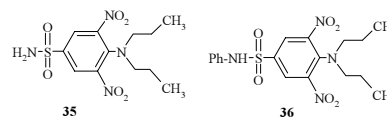
Антипротозойна активність 2,6-динітроанілінів. Щороку реєструється 1,5-2 млн нових випадків захворювань на групу хвороб, причиною яких є протозойні паразити — *Leishmania* і *Trypanosoma cruzi*. Ліки від них (зокрема похідні сурми, пентамідин та амфотерицин Б) дорогі й викликають значну кількість побічних ефектів [4]. Пошук нових антипротозойних препаратів виявив, що 2,6-динітроаніліни **1**, які зазвичай використовуються як гербіциди, характеризуються також високою ефективністю проти зазначених протозойних інфекцій [16]. Незважаючи на канцерогенність і цитотоксичність 2,6-динітроанілінів, було проведено ряд досліджень щодо вивчення їх антипротозойної активності [16, 99-118]. Автори роботи [99] протестували на активність по відношенню до *Spirostomum ambiguum* 27 органічних сполук різних класів — диметилфенолів, дихлорофенолів, трихлоробензолів, дихлоранілінів, динітрофенолів, динітрохлоробензолів, динітрофторобензолів і динітроанілінів. Встановлено, що найвищу антипротозойну дію проявляють динітросполуки, тоді як диметилфеноли і дихлораніліни виявляють найменшу активність.

У роботі [100] показано, що трифлуралін *in vitro* інгібує проліферацію *Trypanosoma brucei*, *Plasmodium falciparum* і деяких штамів *Leishmania*. Трифлуралін також є ефективним при використанні *in vivo* проти *L. major* і *L. mexicana*. Автори згаданої статті виявили, що попередник синтезу трифлураліну — хлоралін **14** — у 100 разів ефективніший за трифлуралін, і запропонували ймовірний механізм дії антипаразитичних сполук цього класу. Але використання хлораліну **14** для боротьби з протозойними інфекціями, на нашу думку, є малоймовірним у зв'язку з високою токсичністю та алергенними властивостями галогендинітробензолів для людини [119].

Автори роботи [101] вивчали вплив диніт-

роанілінів — оризаліну **35** і трифлураліну **15** — на розвиток *Entamoeba histolytica*. Трифлуралін виявився менш ефективним, ніж оризалін. Відзначено, що *E. histolytica* є штамом, найстійкішим до дії хімічних сполук у порівнянні зі штамми *Leishmania spp.*, *Trypanosoma brucei*, *Plasmodium falciparum* та ін. Колхіцин, який є інгібітором тубуліну в тваринних клітинах, навіть за високих концентрацій слабо діє на *E. histolytica*. Автори цієї статті зробили висновок, що обробка оризаліном трофозоїтів призупиняє мітоз, але це явище є зворотним.

Слід зазначити, що оризалін **35**, який є похідною нітраліну **19**, на порядок краще, ніж трифлуралін, розчиняється у воді (табл. 1), унаслідок чого його концентрація (відповідно і дія) в рідинах організму людини (крові, лімфі та ін.) значно вища. Цей підхід може мати значення в ході розробки антипаразитичних препаратів наступного покоління.

Дослідження *in vitro* антипаразитичної дії п'яти динітроанілінів — трифлураліну, профлураліну, нітраліну, флухлораліну і пентадиметаліну — щодо *Cryptosporidium parvum* дали змогу з'ясувати, що всі препарати проявляють значну ефективність [102]. Найвищу активність демонструє пендиметалін ($IC_{50}=0,19$ мкМ), тоді як нітралін є найменш ефективним ($IC_{50}=4,50$ мкМ).

Дійсно, розвиток антипротозойних препаратів в останнє десятиріччя відбувся в напрямі модифікації структури оризаліну **35**, а не хлораліну **14**. Так, у роботі [4] розроблено метод синтезу 2,6-динітро-N,N-дипропіл-4-(фенілсульфоніламіно)аніліну **36**, який виявився у 13,4 раза активніший за оризалін щодо *L. donovani*.

Токсичність, метаболізм і методи визначення динітроанілінів. Більшість 2,6-динітроанілінів за одноразового перорального введення є відносно малотоксичними сполуками для теплокровних (для пацюків LD_{50} (0,155-1,00) × 10⁴ мг/кг [5, 7]). Але деякі сполуки цього класу проявляють досить високу токсичність: наприклад, для бутраліну LD_{50} знаходиться в межах 1050-1170 мг/кг [7].

На початку 1980-х років було проведено серію досліджень великої кількості промислових гербіцидів (у тому числі й динітроанілінів) на канцерогенність [120-124]. Знайдено, що гербіциди, діючими компонентами яких є динітроаніліни, є небезпечними речовинами для здоров'я людей, які з ними працюють [120-122]. Також з'ясовано [123], що трифлуралін є цитотоксичною сполукою: результати цитогенетичного аналізу в умовах *in vitro* показали хромосомні порушення і небезпеку мітотичних аномалій лімфоцитів людини. Аналогічним чином у процесі дослідження властивостей тріфлану було виявлено мутагенну дію [122]. Авторами цієї статті зроблено висновок, що його виробництво і використання потребує уваги й контролю. У роботі [125] методом хромосомних аберацій оцінювалась генотоксичність 22 похідних нітробензолу (у тому числі й трифлураліну). Знайдено, що 18 із 22 тестованих сполук проявляють генотоксичну активність. Згодом було встановлено такі загальні закономірності цитотоксичності похідних нітроаніліну: якщо сполука містить у *мета*- або *пара*-положенні до аміногрупи нітрогрупу, то вона є мутагеном; у випадку *орто*-заміщених мутагенність не спостерігається [72].

У зв'язку з широким застосуванням динітроанілінів та їх токсичністю для теплокровних виникли проблеми визначення їх залишкових кількостей у ґрунті, воді й повітрі, а також встановлення структури продуктів їх метаболізму в екосистемах. Для ідентифікації залишків динітроанілінів розроблено методи із використанням газорідинної і тонкошарової хроматографії [126-136], мас-спектрометрії [5, 131, 132] та спектрофотометричного визначення [137]. У багатьох випадках ці методи застосовують комбіновано [131, 132]. Чутливість методів, наприклад, для ідентифікації та визначення концентрації гербіцидів у повітрі, сягає 1×10^{-9} г/м³ [126]. Це дає змогу з високою надійністю встановлювати присутність і детектувати кількість залишків пестицидів у будь-якому компоненті екосистеми.

2,6-Динітроаніліни зазнають фотолізу під дією прямого сонячного світла, а за підвищеної температури легко сублимуються [5, 138-149]. Фотохімічну деструкцію їх на поверхні ґрунту досить ретельно досліджено і проаналізовано в

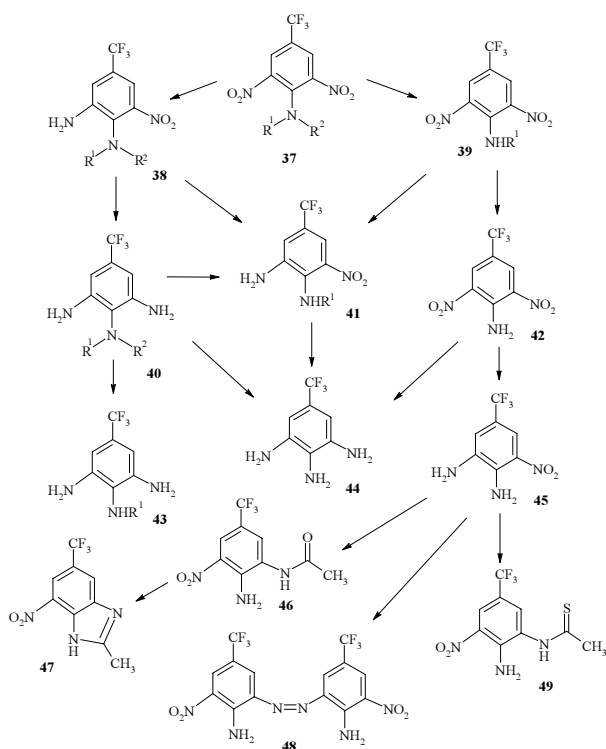
роботах [5, 140, 141]. Так, протягом 7 діб на поверхні ґрунту може розкластися або випаруватися від 8 до 72 % гербіцидів цього класу [5]. У статті [142] показано, що фоторозклад динітроанілінів відбувається в основному в розчинах або в газоподібному стані. Встановлено, що при фотохімічному розкладі 2,6-динітроанілінів утворюються алкіл- і діалкілбензімідазоли, азо- й азоксианіліни, а також ряд інших сполук [5, 139]. Тому динітроаніліни під час обробки рослин вимагають внесення безпосередньо в ґрунт із заробкою, а не на його поверхню.

У роботах [143-146] ідеться про утворення в ґрунті із динітроанілінів N-нітросоамінів. Останні досить швидко розпадаються під дією мікроорганізмів і кисню повітря [143-145]. Швидкість нейтралізації N-нітросоамінів у ґрунті залежить від багатьох факторів — типу ґрунту, вологості, температури та інших чинників [139].

Персистентність і метаболізм динітроанілінів у ґрунті вивчено і проаналізовано в роботах [5, 139, 142, 147-152], а термічний розклад — у статті [153]. Виявлено, що в польових умовах трифлуралін локалізується в коренях рослин, а нітралін — у коренях і пагонах [151]. За термічного розкладу динітроанілінів в аеробних умовах утворюється більше продуктів, ніж у випадку деструкції в анаеробних умовах [153]. Встановлено, що час розкладу динітроанілінів залежить від вологості ґрунту і становить 72-171 дні [154]. У ґрунті динітроаніліни розкладаються в основному мікроорганізмами [142, 148].

У роботах [155-157] описано експерименти із встановлення будови продуктів біологічної деструкції 4-трифторметил-2,6-динітроанілінів **37**, мічених ізотопом ¹⁴C. Перетворення цих сполук у рослинах, тваринах і ґрунті узагальнено на схемі 1 [5]. Серед продуктів біореакцій знайдено похідні 4-трифторметил-2-аміно-6-нітроаніліну **38**, **41**, **45**, **46**, **49**, 4-трифторметил-2,6-динітроаніліну **39**, **42**, 4-трифторметил-2,6-діаміноаніліну **40**, **43**, **44**, азобензолу **48** і 2-метил-7-нітро-5-(трифторметил)бензімідазол **47**. Слід зазначити, що бензімідазол **47** та його метаболіти досить стійкі і можуть зберігатися в навколишньому середовищі протягом досить тривалого часу [139, 149].

Схема 1
Метаболізм 2,6-динітроанілінів у рослинах,
тваринах і ґрунті (за даними [5])

У роботі [158] показано, що метаболіти трифлураліну, так само, як і трифлуралін, збільшують кількість хромосомних мутацій у лімфоцитах людини. У ході дослідження метаболізму нітраліну в організмі щурів виявлено 4-метилсульфоніл-2,6-динітро-N-пропіл-анілін, 4-метилсульфоніл-2,6-динітрофенол та інші сполуки [5]. Авторами роботи [159] показано, що широке застосування пестицидів (у тому числі й похідних динітроанілінів) підвищує їх рухомість у біосфері та збільшує ймовірність зараження ними ґрунтових вод.

Таким чином, нами узагальнено і систематизовано методи синтезу 2,6-динітроанілінів, механізми їх гербіцидної та антипротозойної дії, а також токсичність для теплокровних. Розглянуто питання ідентифікації сполук цього класу в природному середовищі. Показано тенденції розвитку хімії 2,6-динітроанілінів, які полягають у підвищенні пестицидної дії, селективності і зменшенні цитотоксичності.

Надійшла в редакцію 17.04.2008 р.

2,6-Dinitroanilines: synthesis, herbicidal and antiprotozoan properties

V.M. Britsun¹, A.I. Yemets², M.O. Lozinskii¹, Ya.B. Blume²

¹Institute of Organic Chemistry, NAS of Ukraine
5 Murmanska Str., Kyiv, 02094, Ukraine

²Institute of Food Biotechnology and Genomics, NAS of Ukraine
2a Osipovskogo Str., Kyiv, 04123, Ukraine

Summary. The methods of dinitroanilines synthesis have been considered and summarized. There is described that 2,6-dinitroanilines are effective herbicides and anti-protozoan drugs. The mode of their action, toxicity, metabolism and methods of identification in the environment are discussed. It is considered the weak point of 2,6-dinitroanilines, namely their cytotoxicity, that can be reduced to desirable parameters by design and modification of chemical structures. It is shown also that studies on increasing the herbicidal and anti-protozoan activities as well as decreasing the cytotoxicity of dinitroanilines are continued now.

Keywords: 2,6-dinitroanilines, synthesis, herbicides, antiprotozoan activity.

Перелік літератури

1. Beilstein Handbuch Der Organischen Chemie. — Berlin: Springer, 1929, Bd. XII. — S. 747-759.
2. Горст А.Г. Химия и технология нитросоединений. — М.: Оборонгиз, 1940. — 450 с.
3. Lim D.S., Choi J.S., Pak C.S., Welch J.T. Synthesis and herbicidal activity of pentafluorosulfanyl analog of trifluraline // J. Pestic. Sci. — 2007. — Vol. 32. — P. 255-259.
4. Bhattacharya G., Manar M.S., Werbovetz K.A. Antileishmanial dinitroaniline sulfonamides with activity against parasite tubulin // Biorg. Med. Chem. — 2002. — Vol. 12. — P. 2395-2398.
5. Мельников Н.Н. Пестициды: химия, технология, применение. — М.: Химия, 1987. — 711 с.
6. Захаренко В.А. Гербициды. — М.: Агропромиздат, 1990. — 240 с.
7. Tomlin C. The Pesticide Manual. — UK, BCPC Publications, 1994. — 1350 p.
8. Мельников Н.Н., Новожилов К.В., Белан С.Р. Пестициды и регуляторы роста растений. — М.: Химия, 1995. — 576 с.
9. Белан С.Р., Грапов А.Ф., Мельникова Г.М. Новые пестициды. — М.: Колос, 2001. — 196 с.
10. Ворожцов Н.Н. Основы синтеза промежуточных продуктов и красителей. — М.-Л.: ОНТИ, 1934. — 292 с.
11. Орлова Е.Ю. Химия и технология бризантных ВВ. — М.: Оборонгиз, 1960. — 396 с.
12. Маличенко Б.Ф., Левченко Е.М., Маличенко Н.А. О гербицидной активности некоторых производных динитро- α,α,α -трифторметил-орто- и пара-голуидина // Химия в сельском хозяйстве. — 1968. — Т. 6. — С. 46-48.

13. Ягупольський Л.М., Моспан В.С. Синтез и свойства нитрофенолов, содержащих трифторметильную группу // Укр. хим. журн. — 1955. — Т. 21. — С. 81-83.
14. Фойер Г. Химия нитро- и нитрозогрупп. — М.: Химия, Мир, 1972. — Т. 1. — С. 371.
15. Баскаков Ю.А. Новые гербициды и регуляторы роста растений // Журн. всесоюзн. хим. общества им. Д.И. Менделеева. — 1984. — Т. 29. — С. 22-39.
16. Traub-Cseco Y.M., Ramalho-Ortigao J.M., Dantas A.P. et al. Dinitroaniline herbicides against protozoan parasites: the case of Trypanosoma cruzi // Trends in Parasitol. — 2001. — Vol. 17. — P. 136-141.
17. Weber J., Monaco Th. Review of the chemical and physical properties of the substituted dinitroaniline herbicides // Weed Sci. Soc. — 1972. — Vol. 25. — P. 31-37.
18. Parke S.J., Soper O.F. The physiology and mode of action of the dinitroaniline herbicides // Weed. Sci. — 1977. — Vol. 25. — P. 79-87.
19. Сайкс П. Механизмы реакций в органической химии. — М.: Химия, 1991. — 360 с.
20. Maravetz L.L. Herbicidal 2,6-dinitroanilines // Pat. DE 2,108,346 (1970).
21. Koenig K.H., Kiehs K. 2,6-Dinitroaniline derivative // Pat. DE 2,161,879 (1971).
22. Hamprecht R., Hartmann A. Pesticidal 1-(arylamino)-2,4-dinitronaphthalenes // Pat. DE 2, 708, 440 (1978).
23. Власов В.М. Нуклеофильное замещение нитрогруппы, фтора и хлора в ароматических соединениях // Успехи химии. — 2003. — Т. 72. — С. 764-786.
24. Зотова Н.В., Кушакова П.М., Кузнецов В.А., Родин А.А. Особенности нуклеофильного замещения в 1-хлор-3,4-динитробензолах // Журн. орг. химии. — 2004. — Т. 40. — С. 1522-1525.
25. Марч Дж. Органическая химия. — М.: Мир, 1987. — Т. 3. — С. 23.
26. Oliver J.E. Nitrosoamines from pesticides // Chem. Technol. — 1979. — Vol. 9. — P. 366-371.
27. Bornengo M., Vacciarelli S. N,N,-Dipropyl-2,6-dinitro-4-(trifluoromethyl)aniline with low content of nitrosamines // EP 40,762 (1981).
28. Decreasing the concentration of nitrosoamine in 2,6-dinitroaniline // Pat. JP 82,40,446 (1980).
29. Davis P., Mente D. Elimination of N-nitrosoamines from compositions containing them // Patent U.S. 4,675,445 (1987).
30. Ravetta G. Process for purification of trifluralin // Ger. Offen. DE 3,726,698 (1986).
31. Сапожников О.Ю., Дутов М.Д., Королев М.А., Качала В.В. Исследование замещения нитрогрупп в 1,3,5-тринитробензоле при действии NH-азолов // Изв. АН, Сер. хим. — 2004. — № 3. — С. 561-568.
32. Ельчинов Д.П., Матевосян Р.О. Тиазолилфенилдинитрофенилгидразины // Журн. орг. химии. — 1967. — Т. 3. — С. 422-424.
33. Takahashi S., Kokubo M., Satake K. 1,2,4-Trinitrobenzene as a thiole reagent // Chem. Lett. — 1983. — Vol. 9. — P. 1445-1448.
34. Gorvin J.H. Aromatic nitro-group displacement reaction // J. Chem. Res. Synop. — 1992. — Vol. 7. — P. 226-227.
35. Wozniak M., Szpakiewicz B. Method for aminating 1,3-dinitrobenzene and its derivatives // Pol. PL 162, 466 (1993).
36. Wozniak M., Szpakiewicz B. Single-stage synthesis of 2,4-dinitroanilines from 1,3-dinitrobenzene // Czas. Tech. — 1992. — Vol. 89. — P. 1-6.
37. Ягупольський Л.М. Ароматические и гетероциклические соединения с фторсодержащими заместителями. — Киев: Наукова думка, 1988. — 310 с.
38. Hilton J.L., Christiansen M.N. Lipid contribution to selective action of trifluralin // Weed Sci. — 1972. — Vol. 20 (4). — P. 290-294.
39. Pank F., Eichholz D., Ennet D. Chemical weed control in medicinal plant crops // Pharmazie. — 1987. — Vol. 42. — P. 191-195.
40. Takeda Y. Practical experiments on some herbicides // Shimane — Ken Ringyo Shi Kenjo Kenkun. — 1976. — Vol. 26. — P. 1-8.
41. Hillaker T.L., Botsford L.J. Toxicity of herbicides determined with a microbial test // Bull. Environ. Contam. Toxicol. — 2004. — Vol. 3. — P. 599-606.
42. Sorensen K.C., Stucki J.W., Plewa M.J. Comparative quantitative analysis of agricultural chemicals // Bull. Environ. Contam. Toxicol. — 2003. — Vol. 6. — P. 1083-1088.
43. Zaidenberg A., Tournier H., Schinella G. Effect of trifluralin on Trypanosoma cruzi in vitro and in vivo // Pharmacol. Toxicol. — 1999. — Vol. 84. — P. 98-100.
44. Ma J., Lin F., Wang S. Acute toxicity assessment of twenty herbicides to the green alga Scenedesmus quadricauda // Bull. Environ. Contam. Toxicol. — 2004. — Vol. 6. — P. 1164-1171.
45. Herbicidal 2-(2,6-dinitroanilino)propionohydroxamic acids and esters // Neth. Appl. 6913,357 (1970).
46. Kuehne M. Herbicidal aryl diamines // Ger. 2,447,085 (1977).
47. Hall R.C. Synthesis of dinitroanilines as plant growth regulators // J. Agr. Food. Chem. — 1972. — Vol. 20. — P. 546-550.
48. Hall R.U. Chemistry and plant growth regulating activity of 2,6-dinitroanilines // Avail. Univ. Microfilms, Ann. Arbor Mich, Ord. № 71-24.676.
49. Baldi L., Collechchia Fr. 2,6-Dinitro-N-alkylanilines // U.S. 4,328,369 (1981).
50. Bihari F., Eifert G., Halasz K. Selective weed control in corn // Ger. Offen DE 3,540,879 (1984).
51. Mookerjill P.K., Misselbrook J. Water-dispersible granular herbicidal compositions // Eur. Pat. Appl. EP 112,438 (1982).
52. Kwiatkowski St., Pupek Kr., Golinski M. Process for preparing N,N-dipropyl-2,6-dinitro-4-trifluoromethylaniline // U.S. 5,728,881 (1998).
53. Beck J.R., Yahner J.A. Fungal phytopathogenes are controlled by applications of substituted 2,6-dinitroanilines // U.S. 4,091,096 (1978).
54. Miyazaki S., Inono T., Tanabe Y. Algicides containing dinitroanilines // Pat. Japan 72,47,648 (1972).
55. Toth G., Toke L., Szabo G. Herbicides containing substituted trifluoromethyldinitro aniline // Hung. Teljes 23,480 (1979).
56. Schimid R. Selective herbicidal agents containing triazinediones // Eur. Pat. Appl. EP 52,825 (1982).
57. Мурусидзе Г.Э., Гоголадзе Г.Г. Борьба с сорняками при возделывании сельскохозяйственных культур. — М.: Агроиздат, 1988. — 194 с.
58. Herbicidal compositions containing phenylsulfonyleureas and trifluorodinitrodipropyl toluidine // Pat. JP 58,188,802 (1982).
59. Naohara K., Morishige J. Synergistic herbicidal compositions containing pyridyloxybenzohydroximates // Jpn. JP 02,184,606 (1990).

60. *Grega J.M., Magy J., Dombay Z.* Binary synergistic liquid herbicide // *Hung. Teljes HU* 34,669 (1985).
61. *Давыдов А.М., Кузнецов В.М., Рахметова Р.А.* Гербицидная смесь, содержащая N,N-диизопропил-S-(2,3,3-трихлораллил)тиокарбамат и 2,6-динитро-4-трифторметил-N,N-дипропиланилин // *RU* 2,094,986 (1997).
62. *Yagihara H., Morishima Y., Osabe H.* Synergistic herbicidal compositions containing dinitroanilines // *Jpn. JP* 62,167,708 (1987).
63. *Dahmen P., Thielert W., Mueller K.H.* Selective synergistic herbicidal compositions based carbomoyltriaazolinones // *Ger. Offen. DE* 19,635,060 (1996).
64. *Dahmen P., Feucht D.* Synergistic selective herbicides based on arylsulfonylaminocar bonyltriaazolinones // *Ger. Offen. DE* 19,638,887 (1998).
65. *Dollinger M., Feucht D., Fuersch H.* Heteroaryloxyacetamide derivative herbicides for rice // *Ger. Offen. DE* 19,720,367 (1996).
66. *Швартау В.В.* Регуляція активності гербіцидів за допомогою хімічних сполук. — К.: Логос, 2004. — 222 с.
67. *Hawkins A.F., Bowden R.D.* Coating compositions // *Pat. GB* 1,525,884 (1976).
68. *Hunter D.L., Woods W.G.* Herbicidal dinitro-1,3-phenylenediamine compounds // *Pat. US* 3,903,078 (1973).
69. *Freeman P.F., Makinson G.K.* Dinitroaniline derivatives // *S. African* 75,06,626 (1976).
70. *Clinton A.J., O'Doherty G.O.* N-Alkyldiphenylamines // *Belg* 846,205 (1976).
71. *Collins D.J., Slater J.W., Hunt J.D.* Herbicidal process using 2,4-dinitro-6-trifluoro methylanilines // *Pat. GB* 1,544,078 (1979).
72. *Assmann N., Emmrich M., Kampf G.* Genotoxic activity of important nitrobenzenes and nitroanilines in the Ames test // *Mutat. Res.* — 1997. — Vol. 395. — P. 139-144.
73. *Страшнюк Н.М., Блюм Я.Б.* Получение мутантов по генам белков микротрубочек // *Цитология и генетика.* — 1993. — Т. 27. — С. 79-96.
74. *Емец А.И., Блюм Я.Б.* Устойчивость растений к гербицидам с антимицротрубочковым механизмом действия: от природных мутантов до переноса генов // *Физиол. раст.* — 1999. — Т. 46, № 6. — С. 899-907.
75. *Емец А.И., Блюм Я.Б.* Мутантные гены тубулинов растений как маркерные селективные гены для генетической инженерии // *Цитол. и генет.* — 2007. — Т. 41, № 3. — С. 29-43.
76. *Morejohn L.C., Fosket D.E.* The biochemistry of compounds with anti-microtubule activity in plant cells // *Pharmac. Ther.* — 1991. — Vol. 51. — P. 217-230.
77. *Anthony R.G., Hussey P.J.* Dinitroaniline herbicide resistance and the microtubule cytoskeleton // *Trends in Plant Sci.* — 1999. — Vol. 4, No. 3. — P. 112-116.
78. *Moreland D.E., Huber S.C.* Inhibition of photosynthesis and respiration by substituted 2,6-dinitroaniline herbicides // *Biochem. and Physiol.* — 1979. — Vol. 11 (1-3). — P. 247-257.
79. *Moreland D.E., Farmer F.S., Hussey G.G.* Effects on chloroplast and mitochondrial activities // *Pest. Biochem. and Physiol.* — 1972. — Vol. 2, No. 3. — P. 342-353.
80. *Солодушко В.Г., Блюм Я.Б.* Сниженное сродство тубулина к амипрофосметилу и трифлуралину у мутантов *Nicotiana plumbaginifolia* с устойчивостью к этим соединениям // *Доп. НАН України.* — 1997. — № 10. — С. 163-168.
81. *Hugdahl J.D., Morejohn L.C.* Rapid and reversible high-affinity binding of the dinitroaniline herbicide oryzalin to tubulin from *Zea mays* // *Plant Physiol.* — 1993. — Vol. 102, No. 3. — P. 725-740.
82. *Murthy J.V., Kim H.H., Hanesworth V.R., Hugdahl J.D.* Competitive inhibition of high-affinity oryzalin binding to plant tubulin by the phosphoric amide herbicide amiprofosmethyl // *Plant Physiol.* — 1994. — Vol. 105 (1). — P. 309-320.
83. *Ныпорко А.Ю., Емец А.И., Климкина Л.А., Блюм Я.Б.* Взаимосвязь чувствительности каллуса *Eleusine indica* к трифлуралину и амипрофосметилу с особенностями взаимодействия этих соединений с тубулином // *Физиол. раст.* — 2002. — Т. 49, № 3. — С. 459-466.
84. *Blume Ya.B., Yemets A.I., Nyporko A.Yu., Baird W.V.* Structural modelling of plant α -tubulin interaction with dinitroanilines and phosphoroamidates // *Cell Biol. Int.* — 2003. — Vol. 27, No. 3. — P. 171-174.
85. *Блюм Я.Б., Страшнюк Н.М., Смертенко А.П., Солодушко В.Г., Глеба Ю.Ю.* Изменения β -тубулина обеспечивают устойчивость к трифлуралину мутантов *Nicotiana plumbaginifolia*, полученных *in vitro* // *Доп. НАН України.* — 1996. — № 7. — С. 132-137.
86. *Blume Ya.B., Kundel'chuk O.P., Solodushko V.G., Sulimenko V.V., Yemets A.I.* Asymmetric somatic hybrids of higher plants resistant to trifluralin. Proc. of Int. Symp. on Weed and Crop Resistance to Herbicides (3-6 April 1995, Cordoba, Spain) // *R. De Prado, J. Jorin, L. Garcia Torres and G. Marshall (eds.), University of Cordova Publ.* — 1996. — P. 182-185.
87. *Yemets A.I., Strashnyuk N.M., Blume Ya.B.* Plant mutants and somatic hybrids with resistance to trifluralin // *Cell Biol. Int.* — 1997. — Vol. 21, No. 12. — P. 912-914.
88. *Bajer A.S., Molè-Bajer J.* Drugs with colchicine-like effects that specifically disassemble plant but not animal microtubules // *Ann N. Y. Acad. Sci.* — 1986. — P. 466, 767-84.
89. *Yemets A.I., Klimkina L.A., Tarassenko L.V., Blume Ya.B.* Efficient callus formation and plant regeneration from goosegrass *Eleusine indica* (L.) // *Plant Cell Rep.* — 2003. — Vol. 21, No. 6. — P. 503-510.
90. *Зильберварг И.Р., Митрофанова И.В., Емец А.И., Митрофанова О.В., Работягов В.Д., Блюм Я.Б.* Использование оризалина и амипрофосметила для эффективной полиплоидизации котовника (*Nepeta sp.*) // *Доп. НАН України.* — 2001. — № 3. — С. 169-174.
91. *Зильберварг И.Р., Митрофанова И.В., Емец А.И., Митрофанова О.В., Работягов В.Д., Блюм Я.Б.* Динитроанилиновые гербициды: преимущества использования для полиплоидизации *Nepeta transcaucasica* Grossh. по сравнению с колхицином // *Доп. НАН України.* — 2001. — № 11. — С. 145-149.
92. *Kato A.* Heterofertilization exhibited by trifluralin-induced bicellular pollen on diploid and tetraploid maize crosses // *Genome.* — 2001. — Vol. 44, No. 6. — P. 1114-21.
93. *Kermani M.J., Sarasan V., Roberts A.V., Yokoya K., Wentworth J., Sieber V.K.* Oryzalin-induced chromosome doubling in *Rosa* and its effect on plant morphology and pollen viability // *Theor. Appl. Genet.* — 2003. — Vol. 107, No. 7. — P. 195-200.
94. *Mitrofanova I.V., Zilbervarg I.R., Yemets A.I.,*

- Mitrofanova O.V., Blume Ya.B. The effect of dinitroaniline and phosphorothioamidate herbicides on polyploidization in vitro of Nepeta plants // Cell Biol. Int. — 2003. — Vol. 27, No. 3. — P. 229-231.
95. Allum J.F., Bringloe D.H., Roberts A.V. Chromosome doubling in a Rosa rugosa Thunb. hybrid by exposure of in vitro nodes to oryzalin: the effects of node length, oryzalin concentration and exposure time // Plant Cell Rep. — 2007. — Vol. 26, No. 11. — P. 1977-1984.
96. Thais C.C., Fernandes D.E., Marin-Morales M.A. Mechanism of micronuclei formation in polyploidized cells of Allium cepa exposed to trifluralin herbicide // Pest. Biochem. Physiol. — 2007. — Vol. 88, No. 3. — P. 252-259.
97. Емец А.И., Блюм Я.Б. Микропротопласты как эффективный способ перенесения отдельных хромосом между несовместимыми видами растений // Цитол. и генет. — 2003. — Т. 26. — С. 39-48.
98. Vaughn K.C. Anticytoskeletal herbicides. Plant microtubules: potential for biotechnology / Ed. P. Nick. — Berlin, Heidelberg: Springer Verlag, 2000. — P. 193-205.
99. Nalgcz-Jawecki G., Sawicki J. The toxicity of tri-substituted benzenes to the protozoan ciliate Spirostomum ambiguum // Chemosphere. — 2002. — Vol. 46. — P. 333-337.
100. Callahan H.L., Kelley C., Pereira T. et al. Microtubular inhibitors: structure-activity analyses suggest rational models to identify potentially active compounds // Antimicrob. Agents. Chemother. — 1996. — Vol. 40. — P. 947-952.
101. Makioka A., Kumugai M., Ohtomo H. Effect of dinitroaniline herbicides on the growth of Entamoeba histolytica // J. Parasitol. — 2000. — Vol. 83. — P. 607-610.
102. Arrowood M.J., Mead J.R., Xie L., You X. In vitro anticryptosporidial activity of dinitroaniline herbicides // FEMS Microbiol. Lett. — 1996. — Vol. 136. — P. 245-249.
103. Morrisette N.S., Roos D.S. Toxoplasma gondii: a family of apical antigens associated with the cytoskeleton // Exp. Parasitol. — 1998. — Vol. 89. — P. 296-303.
104. Benbow J.W., Bernberger E.L., Korda A. Synthesis and evaluation of dinitroanilines for treatment of cryptosporidiosis // Antimicrob. Agents. Chemother. — 1998. — Vol. 42. — P. 339-343.
105. Stokkermans T.J., Schwartzman J.D., Keenan K. et al. Inhibition of Toxoplasma gondii replication by dinitroaniline herbicides // Exp. Parasitol. — 1996. — Vol. 84. — P. 355-370.
106. Jaworska J.S., Schultz T.W. Mechanism-based comparisons of acute toxicities elicited by industrial organic chemicals in procaryotic and eucaryotic systems // Ecotoxicol. Environ. Saf. — 1994. — Vol. 29. — P. 200-213.
107. Chan M.M., Triemer R.E., Fong D. Effect of the antimicrotubule drug oryzalin on growth and differentiation of the parasitic protozoan Leishmania mexicana // Differentiation. — 1991. — Vol. 46. — P. 15-21.
108. Armson A., Menon K. et al. Efficacy of oryzalin and associated histological changes in Cryptosporidium-infected neonatal rats // Parasitology. — 2002. — Vol. 125. — P. 113-117.
109. Dow G.S., Armson A., Boddy M.R. Plasmodium: assesment of the antimalarial potential of trifluralin and related compounds // Exp. Parasitology. — 2002. — Vol. 100. — P. 155-160.
110. Fowler R.E., Fookes R.E., Lavin F. Microtubules in Plasmodium falciparum merozoites and their importance for invasion of erythrocytes // Parasitology. — 1998. — Vol. 117. — P. 425-433.
111. Striepen B., Crawford M.J., Shaw M.K. et al. The plastid of Toxoplasma gondii is divided by association with the centrosomes // J. Cell. Biol. — 2000. — Vol. 151. — P. 1423-1434.
112. Armson A., Kamau S.W., Grimm F. et al. A comparison of effects of a benzimidazole and dinitroanilines against Leishmania infantum // Acta Trop. — 1999. — Vol. 73. — P. 303-311.
113. Bogitsh B.J., Middleton O.L. et al. Effects of the anti-tubulin drug trifluralin on the proliferation and metacyclogenesis of Trypanosoma cruzi epimastigotes. // Parasitol. Res. — 1999. — Vol. 85. — P. 475-480.
114. Fenell B.J., Naughton J.A., Dempsey E. et al. Cellular and molecular actions of dinitroaniline and phosphorothioamidate herbicide on Plasmodium falciparum // Mol. Biochem. Parasitol. — 2006. — Vol. 145. — P. 226-238.
115. Chan M.M., Fong D. Inhibition of leishmaniasis but not host macrophages by the anti-tubulin herbicide trifluralin // Science. — 1990. — Vol. 249. — P. 924-926.
116. Carloye L., Maddox J. Influence of natural and synthetic compounds on the infectivity of a Vairimorpha sp. in Trichoplusia larvae // Environ. Entomol. — 1998. — Vol. 27. — P. 976-983.
117. Armson A., Thompson R.C.A., Mennon K., MacDonald L.M. et al. An examination of the activity of the dinitroanilines on Cryptosporidium parvum using in vitro, in vivo and target expression methods // Cryptosporidium. — 2003. — P. 407-409.
118. Armson A., Sargent K., MacDonald L.M., Finn M.P. A comparison of the effects of two dinitroanilines against Cryptosporidium parvum in vitro and in vivo in neonatal mice and rats // FEMS Immunol. and Med. Microbiol. — 1999. — Vol. 26, No. 2. — P. 109-113.
119. Лазарев Н.В., Левина Э.Н. Вредные вещества в промышленности. — Л.: Химия, 1976. — Т. 2. — С. 266.
120. Borzsonyi M., Torok G., Pinter A. Agriculturally-related carcinogenic risk // IARC Sci. Publ. — 1984. — Vol. 56. — P. 465-486.
121. Gold L., Ward J. Association between carcinogenic potency and tumor pathology in rodent carcinogenesis // Fundam. Appl. Toxicol. — 1986. — Vol. 6. — P. 677-690.
122. Grigirenko N.V., Vasilchenko V.F. et al. Cytogenetic activity of treflan and its metabolites in corn seeds // Tsitol. Genet. — 1986. — Vol. 20. — P. 294-298.
123. Waters M.D., Sandhu S.S. et al. Study of pesticide genotoxicity // Basic Life Sci. — 1982. — Vol. 21. — P. 275-326.
124. Donna A., Betta P.G., Gagliardi F. et al. Preliminary experimental contribution to the study of possible carcinogenic activity of two herbicides // Pathologica. — 1981. — Vol. 73. — P. 707-721.
125. Huang Q., Wang L., Han S. The genotoxicity of substituted nitrobenzenes // Chemosphere. — 1995. — Vol. 30. — P. 915-923.
126. Wehner T.A., Woodrow J.E., Kim Y.H. Multiresidue analysis of trace organic pesticides in air // Identif. Anal. Org. Pollution. Air. — 1984. — P. 273-290.
127. Junk J.A., Richard J.J. Vapor-phase sampling of organic compounds // Identif. Anal. Org. Pollution. Air. — 1984. — P. 61-78.

128. *Yurawecz M.P., Puta B.J.* Gas-chromatographic determination of electron capture sensitive volatile industrial chemical residues in foods // *J. Assoc. Off. Anal. Chem.* — 1986. — Vol. 69. — P. 80-86.
129. *Miliadis G.E.* Analysis of pesticide residues in water samples by gas capillary chromatography // *Bull. Environ. Contam. Toxicol.* — 1998. — Vol. 61. — P. 255-260.
130. *Schmidt D.T., Less M., Haas R.* Gas chromatographic determination of aromatic amines in water samples // *Journ. Chromatogr. A.* — 1998. — Vol. 810. — P. 161-172.
131. *Feltes J., Levsen K., Volmer D.* Gas chromatographic and mass spectrometric determination of nitroaromatics in water // *J. Chromatogr.* — 1990. — Vol. 518. — P. 21-40.
132. *Gardner B.D., Holland I.F.* A prescription for rapid analyses. Gas chromatography and with time-of-flight mass spectrometry detection // *Organohalogen. Comp.* — 1997. — Vol. 31. — P. 208-211.
133. *Beltran J., López F. J., Hernández F.* Solid-phase microextraction in pesticide residue analysis // *Journ. Chromatogr. A.* — 2000. — Vol. 885, No. 1-2. — P. 389-404.
134. *Tadeo J.L., Sánchez-Brunete C., Pérez R.A., Fernández M.D.* Analysis of herbicide residues in cereals, fruits and vegetables // *J. Chromatogr. A.* — 2000. — Vol. 882, No. 1-2. — P. 175-191.
135. *Vitali P., Venturini E., Bonora C., Calori R. and Raffaelli R.* Determination of triazines and dinitroanilines in waters by high-performance liquid chromatography after solid-phase extraction // *J. Chromatogr. A.* — 1994. — Vol. 660, No. 1-2. — P. 219-222.
136. *Kofman I.S.* The validity of herbicide residue identification by spectrodensitometric thin-layer chromatography // *Proc. Int. Symp. Instrum. High. Perform.*; Ed. Kaiser R.E., Duerkheim B. — 1985. — P. 113-124.
137. *Джиянбаева Р.Х., Шейкина Р.И., Фомина В.* Фотометрическое определение трефлана в воде, грунте и хлопковых семенах // *Химия в сельском хозяйстве.* — 1982. — Т. 1. — С. 55-56.
138. *Мельников Н.Н.* Справочник по пестицидам. — М.: Химия, 1985. — С. 80.
139. *Мельников Н.Н.* Пестициды и окружающая среда. — М.: Химия, 1977. — С. 240.
140. *Niles Z., Matthew J.Z.* Photochemistry of bioactive compounds: multiphase photodegradation of basalin // *J. Agr. Food. Chem.* — 1974. — Vol. 22. — P. 684-687.
141. *Bossan D., Wortham H., Masclat P.* Atmospheric transport of pesticides absorbed on aerosols // *Chemosphere.* — 1995. — Vol. 30. — P. 21-29.
142. *Weber J.B.* Behaviour of dinitroaniline herbicides in soils // *Weed. Technol.* — 1990. — Vol. 4. — P. 394-406.
143. *Oliver J.E., Kearney P.C.* Degradation of herbicide related nitrosoamines in aerobic soils // *J. Agr. Food. Chem.* — 1979. — Vol. 27. — P. 887-891.
144. *Saunders D.G., Mosier J.W.* Distribution, movement and dissipation of N-nitroso dipropylamine in soil // *J. Agr. Food. Chem.* — 1979. — Vol. 27. — P. 584-589.
145. *Kearney P.C., Oliver J.E.* Plant uptake of dinitroaniline herbicide-related nitrosoamines // *J. Agr. Food. Chem.* — 1980. — Vol. 28. — P. 633-635.
146. *Oliver J.E.* Volatilization of some herbicide-related nitrosoamines from soil // *J. Environ. Qual.* — 1979. — Vol. 8. — P. 596-601.
147. *Poku J.A.* Persistence of dinitramine in soil // *Diss. Abstr. Int. B.* — 1980. — Vol. 40. — 2978.
148. *Grant M.A., Williams F.D.* Bacterial metabolism under conditions representing pesticide disposal pits // *J. Environ. Sci. Health.* — 1982. — Vol. B17. — P. 393-407.
149. *Kearney P.C.* Persistence and metabolism of dinitroaniline herbicides in soils // *Pestic Biochem. Physiol.* — 1976. — Vol. 6. — P. 229-238.
150. *Sato Y., Sato M.* Degradation of four herbicides by bacteria degrading pendimethalin // *Zasso Ken. Kyu.* — 1990. — Vol. 35. — P. 68-73.
151. *Boerner H., Ruland S.* Levels and side effects of herbicides in rape cultures // *Herbicide.* — 1979. — P. 102-112.
152. *Kearney P.C., Kaufman D.* Chemistry, Degradation and Mode Action of Herbicide. — Vol. 1, N.Y., Marcel Dekker, 1975. — P. 49.
153. *Camper N.D., Stralka K., Skipper H.D.* Aerobic and anaerobic degradation of profluralin and trifluralin // *J. Environ. Sci. Health.* — 1980. — Vol. B15. — P. 457-473.
154. *Walker A., Bond W.* Persistence of the herbicide AC 92,553 N-(1-ethylpropyl)-2,6-dinitro-3,4-xylidine in soils // *Pest. Sci.* — 1977. — Vol. 8. — P. 359-365.
155. *Nelson J.O., Kearney P.C. et al.* Metabolism of trifluralin, profluralin and fluchloralin // *Pestic. Biochem. Physiol.* — 1977. — Vol. 7. — P. 73-82.
156. *Wheler W.B., Stratton G.D., Twiley R.R.* Trifluralin degradation and binding in soil // *J. Agr. Food. Chem.* — 1979. — Vol. 27. — P. 701-706.
157. *Golab T., Althaus W.A., Wooten H.L.* Fate of [¹⁴C]Trifluralin in soil // *J. Agr. Food. Chem.* — 1979. — Vol. 27. — P. 163-179.
158. *Пилинская М.А.* Оценка цитогенетического действия гербицида трефлана и ряда его метаболитов на соматических клетках млекопитающих // *Цитол. и генетика.* — 1987. — Т. 21, № 2. — С. 131-135.
159. *Davidson J.M., Rao P.S., Du L.T.* Absorption, movement and biological degradation of large concentrations of selected pesticides // *U.S. Environm. Prot. Agency (EPA).* — 1980. — P. 122.